

Mannen som vågade utmana världen – och betalade priset

Berättelse

En ovanlig väg

Olof Palme föddes 1927 i en förmögen familj i Stockholm. Av en pojke med den bakgrunden förväntade sig nog många ett bekvämt liv, kanske som affärsman eller jurist. Men Palmes resor i världen förändrade honom. När han med egna ögon såg fattigdom och orättvisa, växte en övertygelse fram: samhället måste byggas så att alla får en chans, inte bara de redan privilegierade. Den övertygelsen gjorde honom till socialdemokrat, vilket innebar att han vände sin egen klass ryggen för en idé om rättvisa.

Statsminister med skarp tunga

År 1969 blev Palme statsminister, en post han skulle inneha under två perioder: 1969–1976 och 1982–1986. Han var en lysande talare och en debattör som sällan vek undan. Å ena sidan gav detta honom hängivna anhängare som såg en modig ledare; å andra sidan skaffade det honom bittra motståndare som tyckte att han var arrogant. Få svenskar förhöll sig likgiltiga till Olof Palme.

Hans engagemang stannade inte vid Sveriges gränser. När USA bombade städer i Vietnam fördömde Palme detta offentligt, trots att det skadade relationen till en supermakt. Han talade mot apartheidsystemet i Sydafrika, där människor förtrycktes på grund av sin hudfärg, och han drev frågan om nedrustning eftersom han fruktade kärnvapnens hot mot mänskligheten. Att FN bad just honom medla i kriget mellan Iran och Irak säger något om hans ställning: en politiker från ett litet land hade blivit en röst som världen lyssnade på.

Kvällen som förändrade Sverige

Den 28 februari 1986 inträffade det otänkbara. Palme och hans fru Lisbeth hade varit på bio i centrala Stockholm. På väg hem längs Sveavägen sköts Palme ihjäl bakifrån. Han hade ingen livvakt med sig den kvällen, vilket många i efterhand fann ofattbart. För ett land som länge känt sig tryggt och fredligt blev mordet en chock som satte djupa spår. Man fick gå ända tillbaka till 1792, då kung Gustav III sköts, för att hitta ett mord på en svensk ledare.

Ett olöst mysterium

Vem som sköt Palme har aldrig kunnat fastställas med säkerhet. Polisens utredning blev en av de största i svensk historia, full av misstag, spår och teorier, men ingen kunde slutligen dömas. År 2020 pekade åklagaren ut en man som trolig gärningsman, men år 2025 ändrades beslutet — bevisningen ansågs inte tillräcklig och ingen pekades längre ut. Utredningen lades ner utan att någon dömdes. Många känner sig därför inte helt övertygade, och frågan lever vidare.

Trots detta olösta slut är Palmes betydelse svår att överskatta. Han visade att även en liten nation kan höja rösten mot orättvisor, och hans tankar om solidaritet och rättvisa påverkar svensk debatt

än i dag. Följaktligen handlar minnet av Olof Palme inte bara om hur han dog, utan framför allt om vad han stod för.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
förmögen	rik, har mycket pengar
privilegierad	har fördelar som andra saknar
övertygelse	en stark tro på något
vända ryggen	lämna eller ta avstånd från
inneha en post	ha en viss tjänst eller roll
debattör	person som diskuterar offentligt
hängiven	mycket trogen och engagerad
likgiltig	bryr sig inte
fördöma	starkt säga att något är fel
supermakt	ett mycket mäktigt land
nedrustning	att minska antalet vapen
ofattbar	omöjlig att förstå
fastställa	bestämma säkert
solidaritet	att stå tillsammans och hjälpa varandra

Läsförståelsefrågor

1. Vad förväntade sig nog många av en pojke med Palmes bakgrund?
 1. Ett bekvämt liv inom till exempel affärer eller juridik.
 2. Att han skulle bli politiker direkt.
 3. Att han skulle flytta utomlands.
2. Vad fick Palme att ändra sin syn på livet?
 1. Hans föräldrars råd.
 2. Det han såg under sina resor i världen.
 3. Hans studier i juridik.
3. Hur beskrivs svenskarnas känslor för Palme?
 1. De flesta var likgiltiga.
 2. Han väckte starka känslor åt båda hållen.
 3. Alla beundrade honom.
4. Varför kunde Palmes kritik mot Vietnamkriget vara riskabel?
 1. Den kostade pengar.
 2. Den skadade relationen till en supermakt.
 3. Den var olaglig i Sverige.
5. Vad visar FN-uppdraget om Palmes ställning?
 1. Att han ville bli FN:s chef.
 2. Att en politiker från ett litet land kunde få global tyngd.
 3. Att Sverige var med i kriget.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Palme hade livvakter med sig kvällen då han dog.
 2. Det senaste mordet på en svensk ledare före Palme skedde 1792.
 3. Palme var statsminister under två skilda perioder.
 4. Palme studerade i USA.
7. Varför nämner texten kung Gustav III? (Öppen fråga)
8. Förklara med egna ord varför mordet fortfarande kallas ett "olöst mysterium". (Öppen fråga)
9. Vad menade Palme när han drev frågan om nedrustning? Förklara. (Öppen fråga)
10. Varför, tror du, valde Palme bort sin egen samhällsklass för en idé om rättvisa? (Öppen fråga)
11. Sista stycket säger att minnet av Palme "inte bara handlar om hur han dog". Vad vill författaren framhäva?

12. Vilken bild av Palme som person ger texten i sin helhet – och hur märker du det?

Diskussionsfrågor

- Palme menade att även ett litet land måste våga säga ifrån mot orättvisor. Håller du med? Varför, varför inte?
- Texten är tydligt positiv till Palme. Hur påverkar författarens ordval din bild av honom? Ge exempel.
- Olösta mord och mysterier fascinerar många människor. Varför, tror du, fortsätter mordet på Palme att engagera efter så lång tid?
- Finns det en person i världen i dag som du tycker liknar Palme – någon som vågar utmana mäktiga? Motivera.
- **Skriv (5–6 meningar):** Beskriv en ledare eller förebild, från historien eller i dag, som du anser har försökt göra världen mer rättvis. Vad gjorde personen, och vad kan vi lära oss av honom eller henne?